

PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 32 (1474), 30 marca 2017 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski ● Bartosz Wiśniewski ● Rafał Tarnogórski
Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Karolina Borońska-Hryniewiecka ● Anna Maria Dyer ● Aleksandra Gawlikowska-Fyk
Sebastian Płóciennik ● Patrycja Sasnal ● Justyna Szczudlik ● Marcin Terlikowski ● Tomasz Żornaczuk

Napięcia w relacjach Indie–Pakistan: konsekwencje międzynarodowe

Patryk Kugiel

Seria ataków pakistańskich ekstremistów w Indiach w 2016 r. doprowadziła do kryzysu w relacjach indyjsko-pakistańskich. Wzajemne zarzuty o wspieranie terroryzmu i możliwość kolejnych zamachów stwarzają ryzyko otwartego konfliktu. Rywalizacja ta negatywnie wpływa na współpracę regionalną i stabilizację Afganistanu. Przyczyniła się także do proliferacji broni jądrowej i do wzrostu zagrożeń terrorystycznych. Pokój w regionie zależy głównie od podjęcia przez Pakistan zdecydowanych działań antyterrorystycznych. Jednak bardziej prawdopodobnym scenariuszem jest kontynuowanie stanu kontrolowanych napięć.

Zaproszenie premiera Pakistanu Nawaza Sharifa na inaugurację objęcia władzy przez premiera Indii Narendrę Modiego w maju 2014 r. było gestem dobrej woli i stwarzało okazję do normalizacji stosunków pakistańsko-indyjskich. Jednak późniejsze ataki na cele indyjskie przeprowadzone przez ekstremistów z Pakistanu i wsparcie władz tego kraju dla masowych protestów antyindyjskich w Kaszmirze w 2016 r. ponownie zaogniły sytuację. Po ataku na bazę wojskową w Uri 18 września ub. r., w której zginęło 19 indyjskich żołnierzy, Indie po raz pierwszy przeprowadziły ograniczoną akcją wojskową po pakistańskiej stronie linii rozgraniczającej w Kaszmirze (*Line of Control*, LoC). Jednocześnie zintensyfikowały kampanię dyplomatyczną zmierzającą do międzynarodowej izolacji Pakistanu, oskarżając go o sponsorowanie terroryzmu. Pakistan odpowiedział własną ofensywą międzynarodową nagłaśniając naruszenia praw człowieka w Kaszmirze i aspiracje niepodległościowe Kaszmirczyków. Coraz częściej oskarża też Indie o wspieranie terrorystów organizujących ataki w tym kraju. Oba państwa wstrzymały kontakty na forum organizacji wielostronnych, a na LoC regularnie dochodzi do wymiany ognia, w której giną żołnierze i cywile. Wzrost napięcia między państwami, które prowadziły już cztery wojny i posiadają broń jądrową, stanowi zagrożenie dla światowego pokoju.

Kwestie sporne. Relacje między Indiami a Pakistanem pozostają napięte od 1947 r., czyli od powstania obu państw po podziale brytyjskich kolonii. Pierwotnym źródłem sporu jest przynależność regionu Kaszmiru, zamieszkanego w większości przez muzułmanów, a który w wyniku działań zbrojnych znalazł się częściowo pod kontrolą Indii i Pakistanu. Późniejszy podział Pakistanu i odłączenie się, przy pomocy Indii, jego wschodniej części – jako niepodległego Bangladeszu w 1971 r. – wzmocniło w Pakistanie poczucie egzystencjalnego zagrożenia. Pakistan starał się minimalizować dysproporcje w stosunku do większego sąsiada, wiążąc się w sojusze z mocarstwami (w czasie zimnej wojny – z USA, a obecnie z Chinami), dążąc do pozyskania broni atomowej i wykorzystując aktorów niepaństwowych (np. separatystów). Do kwestii spornych należą także delimitacja granicy w rejonie Sir Creek, demilitaryzacja lodowca Siachen, wykorzystanie wód Indusu i trudności we współpracy gospodarczej.

Dla Indii jednak głównym problemem jest terroryzm transgraniczny. Oskarżają one Pakistan o wspieranie grup terrorystycznych i separatystycznych, które mają swoje bazy na jego terytorium i przeprowadzają ataki na cele indyjskie. Władze indyjskie wskazują, że chociaż Pakistan włączył się w tzw. globalną wojnę z terrorem po 2001 r., zwalczał członków Al-Kaidy i część lokalnych dżihadystów, to tolerowano tam istnienie grup atakujących cele w Indiach i Afganistanie. Domagają się ukarania sprawców wcześniejszych ataków w Indiach, likwidacji organizacji uznawanych za terrorystyczne (jak Laszkar-e-Toiba, Dżaisz-e-Mohammad) i ich obozów szkoleniowych w Pakistanie.

Znaczenie sporu. Napięcia między największymi krajami w Azji Południowej utrudniają regionalną współpracę gospodarczą i paraliżują Południowoazjatyckie Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej (SAARC). Po atakach z września

ub.r. premier Indii (a za nim też przywódcy Bangladeszu, Afganistanu i Bhutanu) odwołał udział w szczycie SAARC w Islamabadzie w listopadzie 2016 r. Indie zaczęły też promować kontakty regionalne w ramach innych formatów, z wyłączeniem Pakistanu. Przykładowo na szczyt BRICS w Goa w październiku ub.r. zaproszono przywódców forum BIMSTEC, skupiającego wschodnich sąsiadów Indii.

Szczególnie negatywne skutki rywalizacji pakistańsko-indyjskiej odczuwa Afganistan. To obawy Pakistanu przed okrążeniem ze strony Indii i koncepcja posiadania na zachodzie tzw. strategicznej głębi powodują w dużej mierze, że establishment pakistański dąży do ustanowienia w Kabulu przyjaznego sobie rządu. W latach 90. XX w. Pakistan wspierał reżim talibów, a po 2001 r. stał się miejscem schronienia dla ich przywódców i zwolenników. W efekcie wzajemne oskarżenia o tolerowanie terrorystów i wykorzystywanie ich przeciwko sąsiadowi stały się ważnym źródłem napięć także w relacjach pakistańsko-afgańskich.

Innym efektem sporu regionalnego jest militaryzacja i nuklearyzacja Azji Południowej. W 1998 r. oba kraje przeprowadziły próby broni jądrowej i stale rozwijają technologię raketową. Liczbę głowic nuklearnych szacuje się na ok. 100 w obu przypadkach. Pakistan nie wyklucza użycia broni jądrowej jako pierwszy, co w razie eskalacji konfliktu konwencjonalnego stwarza zagrożenie wybuchem wojny atomowej. Znaczenie arsenału jądrowego zwiększa przewaga Indii w dziedzinie uzbrojenia konwencjonalnego. W 2016 r. Indie zajmowały pierwsze miejsce na świecie wśród importerów uzbrojenia, z udziałem w latach 2012–2016 na poziomie 13% globalnego importu. Pakistan zajmował dziewiąte miejsce, z udziałem 3,2% światowych zakupów.

Terroryzm jako wspólny wróg. Głównym bezpośrednim zagrożeniem dla bezpieczeństwa regionu oraz wyzwaniem dla relacji dwustronnych jest terroryzm. Zamachy pakistańskich ekstremistów kilkakrotnie zdarzały się w momencie, kiedy podejmowano próby normalizacji stosunków. Tak było w przypadku ataków w Delhi w 2001 r. i w Mumbaju w 2008 r., które przerwały proces pokojowy i doprowadziły oba kraje na krawędź kolejnej wojny. Prawdopodobnie taki cel miała ostatnia seria ataków w 2016 r. Udaremniły one próbę wznowienia dialogu i sprowokowały rząd indyjski do podjęcia działań odwetowych. Może to wskazywać na powiązania ekstremistów z częścią pakistańskiego establishmentu wojskowego, niezainteresowanego poprawą relacji z Indiami. Wskazując na poważne zagrożenie zewnętrzne, armia może bowiem uzasadniać nadzwyczajne wpływy w polityce i gospodarce kraju.

Niekonsekwentna walka z terroryzmem szkodzi najbardziej samemu Pakistanowi. O ile w Indiach od 2001 r. w różnych zdarzeniach terrorystycznych (większość o rodzimych źródłach) zginęło ponad 11 tys. cywilów, o tyle w Pakistanie blisko dwa razy więcej – 22 tys. Tylko w ostatniej serii zamachów w Pakistanie w lutym br. zginęło ok. 130 osób. Do organizacji największego z nich, na sufickie mauzoleum w Sehwan, przyznało się tzw. Państwo Islamskie (ISIS), co wskazuje na jego rosnące wpływy i zdolności operacyjne w Pakistanie. Ryzyko ataków terrorystycznych odstrasza też inwestorów i hamuje rozwój gospodarczy kraju. Długoletnia atmosfera przyzwolenia dla ekstremistów wzmocniła ich pozycję i wpływa na radykalizację blisko 200-milionowego społeczeństwa.

Punktem zwrotnym stał się dopiero atak na szkołę w pakistańskim Peszawarze w grudniu 2014 r., w którym zginęło ponad 130 dzieci. Armia zintensyfikowała operację przeciwko ekstremistom przy granicy z Afganistanem, a rząd przyjął Narodowy plan działań (NAP) – kompleksową strategię zmierzającą do eliminacji terroryzmu. Z kolei ostatnie ataki z lutego dały impuls do zaostrzenia działań. W akcji odwetowej siły bezpieczeństwa zabiły ponad 100 terrorystów, setki aresztowano i rozpoczęto nową operację antyterrorystyczną obejmującą już cały kraj. Jeszcze pod koniec stycznia w areszcie domowym umieszczono Hafiza Saeeda – domniemanego szefa Laszkar-e-Toiba i organizatora ataków w Mumbaju w 2008 r. Chociaż spełniono w ten sposób postulaty Indii, to już kilkakrotnie wcześniej Saeed był aresztowany, a następnie zwalniany. Dalsza polityka wobec terrorystów będzie zależała głównie od nowego szefa sztabu generalnego, gen. Kamara Dżawida Bajwy, mianowanego w listopadzie 2016 r.

Wnioski. Szybka normalizacja relacji pakistańsko-indyjskich jest obecnie mało prawdopodobna. O ile Pakistan będzie nadal domagał się rozwiązania sporu o Kaszmir, o tyle Indie będą uzależniały wznowienie współpracy od likwidacji infrastruktury terrorystycznej zlokalizowanej po pakistańskiej stronie granicy. Można się spodziewać utrzymania napięć, wymiany oskarżeń na forum międzynarodowym, sporadycznych starć na granicy i kolejnych testów rakiet balistycznych. Głównym zagrożeniem w tej sytuacji byłby nowy atak terrorystyczny o dużej skali dokonany w Indiach przez pakistańskich sprawców. Mógłby on doprowadzić do niebezpiecznej eskalacji konfliktu. Napięte relacje będą też utrudniały rozwój gospodarczy obu państw, współpracę regionalną i stabilizację Afganistanu. Mogą ponadto powodować problemy w stosunkach państw trzecich z Indiami i Pakistanem, gdyż obaj rywale będą oczekiwali jasnego poparcia ich postulatów.

Scenariusz zmierzający do normalizacji relacji z Indiami byłby możliwy, gdyby Pakistan podjął konsekwentną walkę z wszystkimi organizacjami terrorystycznymi na swoim terytorium. Ostatnie aresztowania przywódców islamistycznych, o ile zakończą się ich skazaniem, mogą sugerować taką zmianę podejścia władz pakistańskich. Sprzyjać temu może rosnące wśród Pakistańczyków przekonanie, że główną ofiarą wybiórczej walki z terroryzmem jest sam Pakistan. Ponadto presję może wzmocnić nowa administracja amerykańska, dla której walka z terroryzmem jest priorytetem i która zapowiedziała już ściślejszą współpracę z Indiami w tym zakresie. Podobne oczekiwania mogą wyrażać Chiny, gdyż działania terrorystów zagrażają ich inwestycjom w Pakistanie i mogą destabilizować sytuację w sąsiednim Sinciang.